

PAULINA STACHURA, KAROLINA KULIGOWSKA

pstachura@wne.uw.edu.pl, kkuligowska@wne.uw.edu.pl

Coworking – geneza zjawiska i perspektywy rozwoju

Coworking – Prospects and Development Challenges

Słowa kluczowe: coworking; przestrzeń coworkingowa; społeczeństwo informacyjne; gospodarka oparta na wiedzy; innowacyjność; freelancing

Keywords: coworking; coworking space; information society; knowledge-based economy; innovation; freelancing

Kod JEL: R3; D83; Z13; L26

Wstęp

Współczesna gospodarka podlega istotnym przemianom, polegającym na przechodzeniu od tradycyjnej gospodarki materiałochłonnej, opartej na ekonomii skali (gospodarka przemysłowa), do nowoczesnej gospodarki opartej na zasobach niematerialnych i nowoczesnych technologiach (gospodarka oparta na wiedzy). Z kolei rosnący udział sektora usług oraz gwałtowny rozwój technologii informatycznych i komunikacyjnych przyczynia się do zmian w formach organizacji pracy, która w coraz większym stopniu opiera się na wiedzy i kreatywności. Globalna gospodarka stoi więc w obliczu dynamicznego rozwoju outsourcingu i szeroko rozumianego podwykonawstwa, związanego ze zdalnym przetwarzaniem rozproszonych informacji, co w istotnym stopniu wpływa na wzrost liczby mikroprzedsiębiorstw, osób samozatrudnionych i freelancerów.

Postępy w dziedzinie nowych technologii, które dokonały się w ostatnich dziesięcioleciach, wywołały zmianę charakteru pracy, umożliwiając jej zdalną realizację.

Coworking, rozumiany jako miejsce indywidualnej i niezależnej pracy, ale w obecności innych osób we współdzielonej przestrzeni, stał się odpowiedzią na strukturalne zmiany na rynku pracy i rosnącą liczbę osób pracujących zdalnie. Rozwój rynku coworkingu, który nieprzerwanie obserwujemy od 2005 r. na całym świecie, został dostrzeżony i opisany przez środki masowego przekazu, ale świat nauki nadal nie poświęcił wystarczającej uwagi temu ogólnoswiatowemu zjawisku.

Dogłębne poznanie genezy zjawiska coworkingu oraz zasad funkcjonowania przestrzeni coworkingowych umożliwi opracowanie narzędzi do modelowania różnych form zarządzania pracą zdalną w kontekście gospodarki opartej na wiedzy. Celem artykułu jest wnikliwa analiza okoliczności powstania coworkingu i dalszej jego ekspansji, a także zbadanie perspektyw rozwoju współdzielonych przestrzeni współpracy. Przeprowadzona analiza pozwoli również odpowiedzieć na pytanie, czym w istocie jest coworking, jakim podlega hybrydyzacji i jakie trendy go kształtują. W opracowaniu przedstawiono pojęcie miast kreatywnych, opisano rozwój pracy zdalnej i zaistnienie zjawiska coworkingu na ich tle. Ponadto zaprezentowano genezę powstania przestrzeni coworkingowych oraz przedstawiono stan aktualny i perspektywy globalnego rozwoju coworkingu. W podsumowaniu natomiast znajdują się wnioski.

1. Miasta kreatywne, praca zdalna i coworking

W gospodarce opartej na wiedzy kreatywne jednostki i innowacyjne sektory przemysłu są uznawane za kluczowe czynniki stymulujące trwałe i zrównoważone wzrost gospodarczy [Clifton, Crick, Fuzi, 2016]. Jak dowodzą Welter i Olma [2011], światowa siła robocza zmierza w kierunku mobilności i pracy zdalnej. Współczesna infrastruktura telekomunikacyjna oraz światowa sieć Internet daje możliwość wykonywania pracy z niemal dowolnego miejsca na świecie. Wpisujący się w ten trend coworking stanowi naturalną formę organizacyjną „miejskiej fabryki wspólnotowej” (*der urbanen Gemeinschaftsfabrik*). Już w 2002 r. Florida [2002] zauważył formowanie się nowej społecznej „klasy twórczej” (*creative class*), która stanowi siłę napędową wzrostu gospodarczego, w tym w szczególności rozwoju obszarów miejskich. Z kolei Moriset [2014] w swoich badaniach wykazał, że współpraca coworkingowa odbywa się przede wszystkim w tzw. miastach kreatywnych (*creative cities*), jak np. Londyn, Paryż, Berlin, Tokio, Sydney i Nowy Jork [Lindtner, Li, 2012].

Klasa twórcza poszukuje na miejsce zamieszkania otwartych, różnorodnych i kreatywnych miast, które zapewniają nie tylko wysoki komfort życia, ale przede wszystkim miejsca pracy twórczej [Florida, 2002]. Nie dziwi więc, że to właśnie w miastach zaczęły się pojawiać pierwsze przestrzenie coworkingowe skupiające osoby pracujące zdalnie. Miejsca te stanowią nową formę miejskiej infrastruktury społecznej, która umożliwi kontakt i współpracę między ludźmi „pracującymi indywidualnie, ale razem” (*working alone together*), jak określił to Spinuzzi [2012]. Według Moriseta [2014] przestrzenie coworkingowe można uznać za „trzecie miej-

sca” pracy, plasujące się pomiędzy domem a tradycyjnym biurem. Przestrzenie te, i związana z nimi idea coworkingu zachęcają do współpracy, kreatywności, dzielenia się pomysłami, tworzenia sieci kontaktów i generowania nowych możliwości biznesowych dla małych firm, start-upów i niezależnych freelancerów.

Przejście na gospodarkę opartą na wiedzy, ze szczególnym naciskiem na kreatywność i innowacyjność, wywołało znaczne zmiany. Na poziomie instytucjonalnym można zaobserwować wzrost nowych form organizacyjnych, które są dostosowane do gospodarki opartej na wiedzy i sprzyjają współpracy (zamiast konkurencji) w otwartych społecznościach ludzi, małych firm i dużych korporacji. Na poziomie indywidualnym rozgraniczenie czasu i przestrzeni pomiędzy życiem prywatnym a zawodowym staje się silnie rozmyte. Coworking w postaci współdzielonych przestrzeni współpracy stał się atrakcyjną alternatywą dla pracy w prywatnym domu, będąc doskonałym rozwiązaniem dla rosnących szeregów niezależnych kreatywnych mobilnych osób, które przedtem uciekały z izolacji w domach do kawiarni, żeby tam spotykać się i pracować [Rus, Orel, 2015]. Z jednej strony korzystanie z przestrzeni coworkingowych pozwala na oszczędność pieniędzy przez możliwość korzystania ze wspólnego sprzętu i współpłacenie czynszu najmu, z drugiej zaś coworking wiąże się z powstaniem i rozwojem na całym świecie społeczności coworkingowej wyznającej takie wartości, jak: wspólnotowość, otwartość, trwałość i dostępność. Ten aspekt poczucia wspólnotowości i współdzielenia sprawia, że coworking wpisuje się w większą społeczno-ekonomiczną zmianę systemową, określaną mianem gospodarki współdzielenia (*sharing economy*).

2. Geneza powstania przestrzeni coworkingowych

Termin „coworking” jest pojęciem szerokim, a jego definicja nie została ściśle określona. Pierwsze wzmianki o coworkingu pojawiły się w literaturze popularnonaukowej, głównie w książkach opisujących trendy biznesowe [Botsman, Rogers, 2011; Capdevila, 2015; Ferriss, 2009; Gandini, 2015; Hunt, 2009; Jones, Sundsted, Bacigalupo, 2009]. Coworking określano jako wspólne środowisko pracy, zapewniające wsparcie (moralne, emocjonalne, zawodowe i finansowe), wspólne elastyczne udogodnienia (infrastruktura) oraz dostęp do szerokiej sieci biznesowej i społecznej dla różnych grup profesjonalistów i przedsiębiorców [Spinuzzi, 2012]. W manifestach miejscowych coworkingów często wskazywano pięć najważniejszych wartości, którymi powinna kierować się społeczność coworkingowa. Były to: współpraca, otwartość, wspólnotowość, dostępność i trwałość [Kwiatkowski, Buczynski, 2011; Merkel, 2015; Rus, Orel, 2015].

Według nas najtrafniejsza definicja coworkingu to ta, którą zaproponowali Fuzi, Clifton i Loudon [2015], według której jest to „miejsce pracy nowej generacji, zapewniające elastyczne, opłacalne i gotowe do wynajęcia środowisko pracy dla freelancerów, przedsiębiorców i małych przedsiębiorstw z różnych dziedzin (zaawansowana technologia, twórczość i wiedza), które ułatwia współpracę, interakcje i tworzenie

sieci relacji między jej członkami”. W praktyce każda przestrzeń coworkingowa kreuje własną definicję terminu „coworking”, ponieważ wykazują one znaczne różnice w proponowanych usługach, powierzchni, liczbie użytkowników, modelu biznesowym, kulturze pracy, celach instytucjonalnych, wyznawanych wartościach i przynależności do ruchów społecznych [Parrino, 2013].

Początek zjawiska coworkingu datuje się na 2005 rok, kiedy B. Neuberger założył w San Francisco pierwszą przestrzeń coworkingową *Space Spiral Muse* na znak buntu wobec braku społecznego charakteru centrów biznesowych i niskiej produktywności pracy w domu [Gandini, 2015]. Od tego czasu zjawisko coworkingu zaczęło się rozprzestrzeniać na całym świecie, stając się „trzecim miejscem” pracy, w połowie drogi między standardową pracą zawodową w tradycyjnym miejscu pracy a niezależną pracą zawodową jako freelancer lub samozatrudniona osoba pracująca w domu.

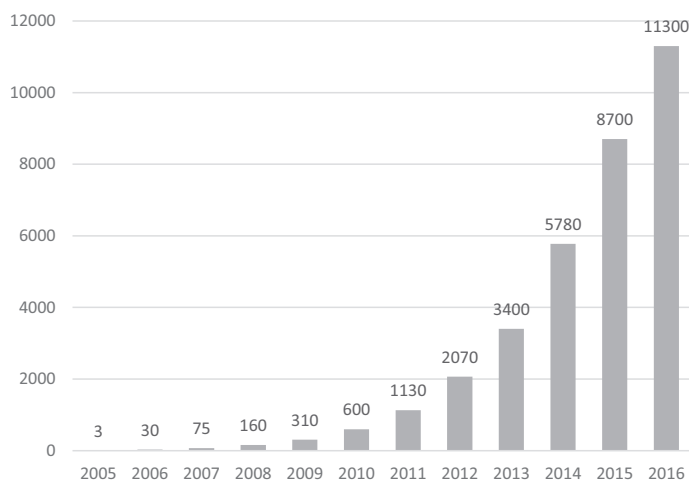
Początkowo przestrzenie coworkingowe nie były tworzone jako typowa działalność komercyjna nastawiona na zysk. Główną ideą było budowanie wspólnoty ludzi wyznających podobne wartości i pracowanie w kreatywnym środowisku [Leforestier, 2009]. Wielu założycieli coworkingów było zwolennikami otwartego oprogramowania i związanego z nim ruchu *open source*. Wynikał on z szerzącego się wśród programistów buntu przeciwko wielkim korporacjom, które ograniczały przepływ informacji, innowacji i wiedzy, skupiając się na czerpaniu zysków z praw własności intelektualnej [Rus, Orel, 2015]. Etos ruchu *open source* oraz wyznawane wartości współpracy, otwartości, wspólnotowości, dostępności i trwałości zostały przeszczeplone do powstających w tym czasie przestrzeni coworkingowych.

3. Stan aktualny i perspektywy globalnego rozwoju coworkingu

Coworking rozpowszechnia się na całym świecie w imponującym tempie. Globalna liczba przestrzeni coworkingowych funkcjonujących w latach 2005–2016 została przedstawiona na rys. 1. Widać na nim, iż jeszcze w 2007 r. ogólnoswiatowa liczba przestrzeni coworkingowych wynosiła mniej niż 100, natomiast już w 2012 r. przekroczyła 2000, z kolei w 2016 r. liczba ta osiągnęła poziom 11 300.

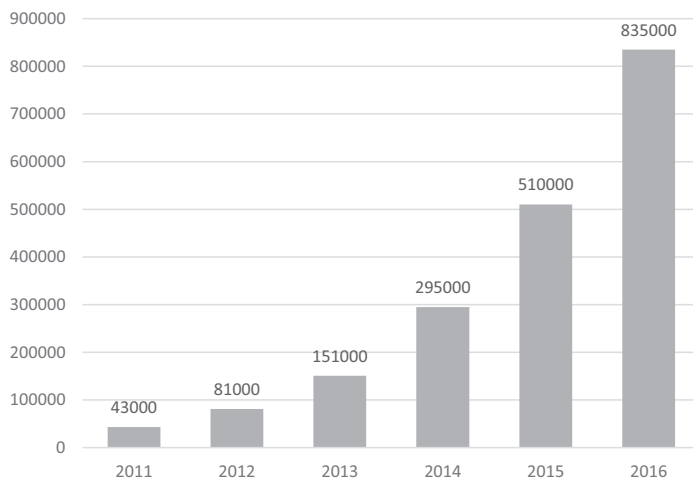
Rozprzestrzenianie się coworkingu na całym świecie jest niewątpliwie związane ze wzrostem liczby pracowników mobilnych, w tym osób pracujących zdalnie, freelancerów i samozatrudnionych. Według globalnych raportów liczba pracowników mobilnych na świecie osiągnęła w 2014 r. 1,32 mld, czyli 37,4% globalnej siły roboczej. Prognozuje się, że światowa liczba pracowników mobilnych wzrośnie do 1,75 mld w 2020 r., co będzie stanowić 42,0% globalnej siły roboczej [Crook i in., 2011; Luk, 2015].

Liczba użytkowników korzystających z przestrzeni coworkingowych jako ich codziennego środowiska pracy wynosiła 510 tys. w 2015 r., wykazując ponad dziesięciokrotny wzrost od 2011 r., jak to ilustruje rys. 2. Zgodnie z prognozami liczba ta ma przekroczyć milion osób na całym świecie już w 2017 r. [Global Coworking Survey, 2017].

Rys. 1. Liczba przestrzeni coworkingowych na świecie w latach 2005–2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [Statista.com].

Rys. 2. Liczba użytkowników przestrzeni coworkingowych na świecie w latach 2011–2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [Global Coworking Survey, 2017].

Współpraca coworkingowa odbywa się głównie w miastach kreatywnych, takich jak np. Londyn, Paryż, Berlin, Tokio, Sydney i Nowy Jork. Jak widać w tab. 1, w tych miastach funkcjonuje nawet po kilkadziesiąt przestrzeni coworkingowych. Jeśli chodzi o kraje, to liderem w liczbie coworkingów są Stany Zjednoczone, gdzie narodziło się to zjawisko. Wśród 15 krajów, w których w 2013 r. odnotowano największą liczbę przestrzeni coworkingowych, znajduje się również Polska.

Tab. 1. Liczba przestrzeni coworkingowych w podziale na kraje i miasta (15 największych) w 2013 r.

Państwo	Liczba coworkingów	Miasto	Liczba coworkingów
Stany Zjednoczone	781	Londyn	40
Niemcy	230	San Francisco	30
Hiszpania	199	Nowy Jork	30
Wielka Brytania	154	Berlin	22
Japonia	129	Paryż	20
Francja	121	Amsterdam	17
Brazylia	95	Seattle	16
Włochy	91	Toronto	15
Kanada	80	Chicago	14
Australia	60	Boston	12
Polska	44	São Paulo	12
Portugalia	42	Atlanta	11
Holandia	39	Austin	11
Rosja	39	Barcelona	11
Belgia	29	Tokio	11

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [Moriset, 2014].

Zgodnie z ogólnosiwiatowym raportem Global Coworking Survey [2017] 41% wszystkich użytkowników coworkingów to freelancerzy, 36% to pracownicy zdalni zatrudnieni na etat, 16% stanowią samozatrudnieni przedsiębiorcy, a 7% użytkowników to osoby niepracujące zawodowo (np. studenci). Jeśli chodzi o strukturę zawodową użytkowników przestrzeni coworkingowych, to osoby z branży IT (programiści, inżynierowie oprogramowania, web developerzy) stanowią największą grupę (22%). Kolejną dużą grupę stanowią osoby pracujące w PR, marketingu, reklamie i sprzedaży (14%). Trzecią pod względem wielkości grupą są dziennikarze, copywriterzy i pisarze (9%). Udział pracowników consultingu jest zdecydowanie mniejszy (6%), podobnie jak grupa osób rozwijających własny biznes (6%). Grupa projektantów (gier, grafiki, produktów) plasuje się na podobnym poziomie (5%), jak grupa naukowców, badaczy i analityków (5%). Pozostałe grupy (łącznie 33%) obejmują następujące zawody: managerowie projektów, trenerzy osobiści, coachowie, tłumacze, księgowi, filmowcy, fotografowie, muzycy i inni [Global Coworking Survey, 2017].

Podsumowanie

Przestrzenie coworkingowe stanowią miejsca indywidualnej i niezależnej pracy, wykonywanej w obecności innych osób we współdzielonej przestrzeni. Pierwsza przestrzeń coworkingowa powstała w USA w 2005 r., a następnie zjawisko coworkingu rozprzestrzeniło się po całym świecie w szybkim tempie. Rozwój coworkingu, możliwy dzięki postępom w dziedzinie nowych technologii, jest związany również z dynamicznym rozwojem outsourcingu i zmianami na rynku pracy, które przełożyły

się na wzrost liczby osób pracujących zdalnie. Coworking stanowi nie tylko „otwarte podejście do pracy” (*open source approach to work*) [Lange, 2011], ale także przejaw szerszej transformacji w sposobie organizacji i zarządzania pracą w gospodarce opartej na wiedzy, w której wytwarzanie wartości dodanej jest związane z dyfuzją kulturową i poczuciem wspólnoty [Gandini, 2015; Stumpf, 2013; Parrino, 2013]. Widać wyraźnie, iż atrakcyjność przestrzeni coworkingowych i związana z nimi idea coworkingu wspierają współpracę, pobudzają wymianę wiedzy, zwiększają produktywność i zachęcają do kreatywności ludzi w nich pracujących, a także do tworzenia sieci kontaktów zawodowych.

Bibliografia

- Botsman R., Rogers R., *What's mine is yours*, NY: Collins, New York 2011.
- Capdevila I., *Co-Working Spaces and the Localised Dynamics of Innovation in Barcelona*, “International Journal of Innovation Management” 2015, Vol. 19(3), DOI: <https://doi.org/10.1142/S1363919615400046>.
- Clifton N., Crick T., Fuzi A., *Open Call Final Report: New Economic Models for, and from, Co-Working*, NEMODE Network+ 3K 2016, www.nemode.ac.uk/wp-content/uploads/2012/12/CliftonCrick-Co-working-%C2%A33K-FINAL-REPORT.pdf [dostęp: 10.10.2017].
- Crook S.K., Jaffe J., Boggs R., Drake S.D., *Worldwide Mobile Worker Population 2011–2015 Forecast* (Doc #232073), International Data Corporation, 2011.
- Ferriss T., *The 4-hour workweek, expanded and updated*, NY: Crown, New York 2009.
- Florida R., *The rise of the creative class – and how it is transforming leisure, community and everyday life*, Basic Books, New York 2002.
- Fuzi A., Clifton N., Loudon G., *New spaces for supporting entrepreneurship? Co-working spaces in the Welsh entrepreneurial landscape*, “International Conference for Entrepreneurship. Innovation and Regional Development”, 2015.
- Gandini A., *The rise of coworking spaces: a literature review*, “Ephemera: Theory and Politics in Organization” 2015, Vol. 15(1).
- Global Coworking Survey 2017, www.deskmag.com/en/members-of-coworking-spaces-demographics-statistics-global-survey-coworkers-research-2017 [dostęp: 10.09.2017].
- Hunt T., *The whuffie factor*, NY: Crown Business, New York 2009.
- Jones D., Sundsted T., Bacigalupo T., *I'm outta here! How coworking is making the office obsolete*, TX: Not an MBA Press, Austin 2009.
- Kwiatkowski A., Buczynski B., *Coworking: How freelancers escape the coffee shop office*, Fort Collins, 2011.
- Lange B., *Re-scaling governance in Berlin's creative economy*, “Culture Unbound” 2011, No. 3.
- Leforestier A., *The co-working space concept*, 2009, www.iima.ac.in/c/document_library/get_file?uuid=029aa576-2508-4974-808c-91df12ab6c5c&groupId=642050 [dostęp: 11.09.2017].
- Lindtner S., Li D., *Created in China: The makings of China's hackerspace community*, ACM Interactions, Community and Culture, 2012.
- Luk G., *Global Mobile Workforce Forecast 2015–2020*, Strategy Analytics, 2015, www.strategyanalytics.com/access-services/enterprise/mobile-workforce/market-data/report-detail/global-mobile-workforce-forecast-2015-2020#.WcE1erKrRpg [dostęp: 12.09.2017].
- Merkel J., *Coworking in the city*, “Ephemera” 2015, Vol. 15(2).
- Moriset B., *Building new places of the creative economy. The rise of coworking spaces*, Paper Presented at the 2nd Geography of Innovation International Conference, Utrecht 2014.

Parrino L., *Coworking: assessing the role of proximity in knowledge exchange*, "Knowledge Management Res. Pract." 2013.

Rus A., Orel M., *Coworking: a community of work*, "Teorija Praksa" 2015, No. 52.

Spinuzzi C., *Working alone together coworking as emergent collaborative activity*, "Journal of Business and Technical Communication" 2012, Vol. 26(4),

DOI: <https://doi.org/10.1177/1050651912444070>.

Statista.com, *Number of coworking spaces worldwide*, www.statista.com/statistics/554273/number-of-coworking-spaces-worldwide [dostęp: 09.09.2017].

Stumpf C., *Creativity and Space: The Power of Ba in Coworking Spaces*, Zeppelin Universität 2013.

Welter T., Olma S., *Das Beta Prinzip, Coworking und die Zukunft der Arbeit*, Berlin 2011.

Coworking – Prospects and Development Challenges

At the beginning of the 21st century, the concept of coworking emerged in the research studies and scientific literature. However, despite the worldwide spread of remote working, freelancing and growing popularity of coworking, there is still little research concerning this subject. Moreover, this innovative phenomenon is not strictly defined. The aim of this paper is to analyze the existing literature on coworking spaces, give insight into present state of the phenomenon and development perspectives of coworking perceived as an alternative to working from home. Hybridization processes between technological, economic and social categories indicate further directions of development of this phenomenon in frame of the information society. Diffusion of innovation in the knowledge-based economy and the change in the nature of work indicate the direction of development of management science, that should answer to the structural changes in the labour market, where more and more people tend to work from remote locations including coworking spaces.

Coworking – geneza zjawiska i perspektywy rozwoju

Na początku XXI w. pojawiło się w literaturze badawczej pojęcie coworkingu. Jednakże, pomimo rozpowszechniania się na świecie freelancingu i związanej z nim rosnącej popularności coworkingu, wciąż mało jest opracowań na ten temat, a nawet brakuje jednoznacznej definicji tego innowacyjnego zjawiska. Celem niniejszego artykułu jest analiza literatury dotyczącej przestrzeni coworkingowych, wgląd w stan aktualny oraz perspektywy rozwoju coworkingu jako alternatywy dla pracy z domu. Procesy hybrydyzacji między kategoriami technologicznymi, gospodarczymi i społecznymi ukazują możliwości dalszego kształtowania się tego zjawiska w społeczeństwie informacyjnym. Rozpowszechnianie innowacji w gospodarce opartej na wiedzy i zmiana charakteru pracy wskazują kierunek rozwoju nauki zarządzania, która powinna odpowiadać na zmiany strukturalne na rynku pracy, gdzie coraz więcej ludzi pracuje zdalnie (w tym w przestrzeniach coworkingowych).